

8. Nedvyha H.I. (2013). Realizatsiia osvitnikh standartiv yak pedahohichna umova rozvytku tvorchoho potentsialu maibutnikh inzheneriv [Implementation of educational standards as a pedagogical condition for the development of creative potential of future engineers]. Visnyk SevNTU. Ser. : Pedahohika. Vyp. 144. Pp. 22–28. [in Ukrainian].
9. Yaremenko V.V., Slipushko O.M. (Ed.). (2003). Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy u trokh tomakh [New explanatory dictionary of the Ukrainian language in three volumes]. Kyiv : Vyd-vo «Akonit». 928 p. [in Ukrainian].
10. Pozhuiev V.I. (2006). Kliuchovi problemy suchasnoi inzhenernoi osvity v konteksti reformy vyshchoi osvity [Key problems of modern engineering education in the context of higher education reform]. Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii. Vyp. 24. Pp. 4–14. [in Ukrainian].
11. Radkevych V.O. (2001). Kontseptualni pidkhody do rozvytku profesiinoi osvity v Ukraini [Conceptual approaches to the development of vocational education in Ukraine.]. Upravlinnia yakistiu profesiinoi osvity: zb. nauk. pr. / Ukr. inzh.-ped. akad. Donetsk: TOV «Lebid». Pp. 129–132. [in Ukrainian].
12. Savchenko V.A. (2002). Upravlinnia rozvytkom personalu [Personnel development management]. K. : KNEU. 351 p. [in Ukrainian].
13. Tovazhnianskyi L.L. (2003). Pedahohika upravlinnia [Management pedagogy]: navch. posib. Kh. : NTU «KhPI». 408 p. [in Ukrainian].
14. Chornus S. (2014). Formuvannia inzhenernoi kompetentsii spetsialista v umovakh reformuvannia osvity [Formation of engineering competence of a specialist in the conditions of education reform]. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu. Vyp. 14(spets. vyp.). Pp. 97–102. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.45>

UTRATA STATUSU SĘDZIEGO: OBECNY STAN I PROBLEMY

Vladyslav Rikhter

student

Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-2142-7209

e-mail: Vladyslav_Rikhter@ukr.net

Adnotacja. Celem artykułu jest, aby na podstawie kompleksowej analizy podstaw normatywnych, pomysłów koncepcyjnych i stanowisk naukowych ujawnić publiczną administrację odwołań sędziów na Ukrainie. W artykule przeanalizowano przepisy dotyczące aktualnego stanu i problemów utraty statusu sędziego. Ustalono, że odwoływanie sędziów regulują przepisy konstytucyjne i sądownicze, co określa ważną rolę tego procesu w sądownictwie. Udowodniono, że publiczne administrowanie odwołaniem sędziów powinno odbywać się obiektywnie i bezstronnie w celu utworzenia najbardziej wykwalifikowanego korpusu sędziowskiego. Okazało się, że głównym instytucjonalnym realizatorem publicznego administrowania odwołaniem sędziów jest Najwyższa Rada Sprawiedliwości.

Słowa kluczowe: status administracyjnoprawny, zabezpieczenie sądów, immunitet sędziowski, niezawisłość sądu, służba publiczna, administracja publiczna, kariera sędziowska, sędzia.

LOSS OF JUDGE STATUS: CURRENT SITUATION AND PROBLEMS

Vladyslav Rikhter

Graduate Student

The Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-2142-7209

e-mail: Vladyslav_Rikhter@ukr.net

Abstract. The purpose of the article is to reveal the public administration of dismissal of judges in Ukraine on the basis of a comprehensive analysis of regulatory frameworks, conceptual ideas and scientific positions. The article analyzes the situation regarding the current state and problems of losing the status of a judge. It is determined that the dismissal of judges is regulated by constitutional and special judicial norms, which determines the important role of this process in the judicial system. It has been proven that the public administration of the dismissal of judges should be carried out objectively and impartially in order to form the most highly qualified judiciary. It was revealed that the main institutional implementer of public administration of dismissal of judges is the High Council of Justice.

Key words: administrative and legal status, provision of courts, immunity of a judge, independence of a court, public service, public administration, judicial career, judge.

ВТРАТА СТАТУСУ СУДДІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ

Владислав Ріхтер

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-2142-7209

e-mail: Vladyslav_Rikhter@ukr.net

Анотація. Мета статті полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу нормативних основ, концептуальних ідей та наукових позицій розкрити публічне адміністрування звільнення суддів в Україні. У статті проаналізовано положення щодо сучасного стану і проблем втрата статусу судді. Визначено, що звільнення суддів регламентується конституційними та спеціально-судовими нормами, що визначає важливу роль цього процесу в судовій системі. Доведено, що публічне адміністрування звільнення суддів має здійснюватися об'єктивно та неупереджено з метою формування найбільш висококваліфікованого суддівського корпусу. Виявлено, що основним інституційним реалізатором публічного адміністрування звільнення суддів є Вища рада правосуддя.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, забезпечення судів, недоторканність судді, незалежність суду, публічна служба, публічне адміністрування, суддівська кар'єра, суддя.

Вступ. Першочергове значення для забезпечення законності та ефективності судової діяльності має формування високопрофесійного суддівського корпусу, в основу якого покладено адміністративно-правовий механізм зайняття посади та звільнення з посади суддів. У той же час на сьогодні існує потреба більшого гарантування незалежності й незмінюваності суддів, що виявляє недосконалість чинного порядку припинення повноважень судді через звільнення (Конституція України від 28.06.1996: 21–27).

Звільнення суддів із позиції адміністративного права було предметом вивчення багатьох учених, до кола яких належать В. Бевзенко, В. Бойко, С. Бондар, А. Борко, Д. Вітюк, Р. Голобутовський, О. Гуменний, В. Декаленко, О. Дручек, А. Іванишук, Р. Ігонін, І. Ієрусалімова, С. Кічмаренко, О. Клименко, Р. Крусян, Я. Лазур, Н. Литвин, Л. Москвич, С. Обрусна, О. Овчаренко, А. Олійник, С. Прилуцький, І. Прошутя, В. Сердюк, К. Степаненко, К. Толкачев, Д. Шпенюв та інші. При цьому наукові виклики в цій площині й донині є особливо актуальними.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу нормативних основ, концептуальних ідей та наукових позицій розкрити публічне адміністрування звільнення суддів в Україні.

Результати дослідження. Механізм звільнення судді з посади займає важливе місце у статусі суддів в Україні, забезпечуючи формування високопрофесійного суддівського корпусу й будучи однією з основних гарантій незалежності та незмінюваності суддів. Підстави припинення повноважень судді загалом є обґрунтованими й спрямовуються на недопущення виконання суддівських повноважень неналежним суддею (Конституція України від 28.06.1996: 21–27).

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя може бути звільнений з посади виключно з підстав, визначених частиною шостою статті 126 Конституції України (Про судоустрій і статус суддів, 2016). Згідно з Конституцією України підставами для звільнення судді є: 1) неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я; 2) порушення суддею вимог щодо несумісності; 3) вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді; 4) подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням; 5) незгода на переведення до іншого суду в разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду; 6) порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна (Конституція України, 1996).

Рішення про звільнення судді з посади ухвалює Вища рада правосуддя в порядку, установленому Законом України «Про Вищу раду правосуддя» (Про судоустрій і статус суддів, 2016). У разі звернення судді із заявою про звільнення з посади за власним бажанням Вища рада правосуддя ухвалює рішення про звільнення судді з посади після попереднього з'ясування дійсного волевиявлення судді – чи не має місце сторонній вплив на нього або примус (Про Вищу раду правосуддя, 2016).

Питання про звільнення судді з підстав, визначених пунктами 2, 3, 5 та 6 частини шостої статті 126 Конституції України, розглядається на засіданні Вищої ради правосуддя. Питання про звільнення судді з підстави, визначеної пунктом 2 частини шостої статті 126 Конституції України (порушення суддею вимог щодо несумісності), Вища рада правосуддя розглядає в порядку розгляду справи щодо порушення вимог щодо несумісності. Питання про звільнення судді з підстав, визначених пунктами 3 та 6 частини шостої статті 126 Конституції України (вчинення суддею істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді; порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна), Вища рада правосуддя розглядає на підставі подання Дисциплінарної палати про звільнення судді. Суддя, стосовно якого розглядається питання про звільнення, повідомляється про засідання Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному цим Законом. Неявка судді на засідання незалежно від причин не перешкоджає розгляду питання за його відсутності. При розгляді питання про звільнення судді з підстави, визначеної пунктом 5 частини шостої статті 126 Конституції України (незгода на

переведення до іншого суду в разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду), Вища рада правосуддя встановлює факт відмови судді від переведення до іншого суду (зокрема факт ухилення від виконання відповідного рішення про переведення) на підставі заяви судді або повідомлення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про таку заяву судді, або повідомлення голови відповідного суду чи його заступника про неприбуття судді до суду для здійснення правосуддя. Запрошення на засідання Вищої ради правосуддя судді, стосовно якого розглядається питання про звільнення його з посади з підстави, визначеної пунктом 5 частини шостої статті 126 Конституції України, є обов'язковим. Суддя та/або його представник має право бути заслуханим на засіданні Вищої ради правосуддя та надати відповідні пояснення. У разі неможливості з поважних причин взяти участь у засіданні Вищої ради правосуддя суддя може заявити клопотання про відкладення розгляду питання про звільнення його з посади. Повторна неявка судді на засідання незалежно від причин не перешкоджає розгляду питання за його відсутності. За результатами розгляду питання про звільнення судді з підстав, визначених пунктами 2, 3, 5 та 6 частини шостої статті 126 Конституції України, Вища рада правосуддя ухвалює вмотивоване рішення (Про Вищу раду правосуддя, 2016).

Суддя звільняється з посади у разі неспроможності здійснювати повноваження за станом здоров'я за наявності медичного висновку, що надається медичною комісією, утвореною спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я, за зверненням Вищої ради правосуддя. Визнавши, що стан здоров'я судді не дає змоги протягом тривалого часу або постійно здійснювати йому свої повноваження, Вища рада правосуддя ухвалює рішення про звільнення судді з посади (Конституція України, 1996).

Неможливість виконувати суддівські повноваження за станом здоров'я незалежно від віку є самостійною підставою звільнення з посади судді. Здійснення обов'язків професійного судді пов'язано зі значним розумовим і нервово-психічним напруженням, вимагає від особи постійної зосередженості й емоційної стійкості, що цілком логічно ставить не тільки перед кандидатами на посаду судді, але і вже діючими суддями вимоги до певного стану їх здоров'я. Насамперед йдеться про відсутність у таких осіб хронічних психічних або інших захворювань, що перешкоджають виконанню обов'язків судді (Борко, 2013: 21–27).

Тобто варто підкреслити, що публічне адміністрування звільнення судді за станом здоров'я здійснює не лише Вища рада правосуддя, але і центральний орган виконавчої влади з питань охорони здоров'я, медичний висновок якого є підставою для звільнення судді.

Суддя звільняється з посади у разі порушення ним вимог щодо несумісності за рішенням, ухваленим Вищою радою правосуддя (Конституція України, 1996).

Відповідно до пункту 3 частини шостої статті 126 Конституції України вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, є підставою для звільнення судді з посади. Факти, що свідчать про вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, мають бути встановлені Вищою радою правосуддя (її відповідним органом) (Конституція України, 1996).

Відповідно до пункту 6 частини шостої статті 126 Конституції України порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна є підставою для звільнення судді з посади. Таке порушення може бути встановлене: 1) у межах дисциплінарного провадження щодо суддів – Вищою радою правосуддя (її органами); 2) у межах кваліфікаційного оцінювання судді – Вищою кваліфікаційною комісією суддів України; 3) судом при розгляді відповідної справи (Конституція України, 1996).

Тобто однією з конституційних норм щодо підстав звільнення судді із займаної посади є порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна (п. 6 ч. 6 ст. 126 Конституції України). Це відповідає п. 3.2 Бангалорських принципів, згідно з якими дії та поведінка судді мають підтримувати впевненість громадськості в чесності й непідкупності судових органів (Бангалорські принципи поведінки суддів, 2006). З огляду на ці норми, а також враховуючи мету подання декларацій, вважаємо, що при тлумаченні норм законодавства про декларування майна судді зобов'язані використовувати ту позицію, яка передбачає максимальну відкритість і повноту декларування з метою усунення будь-яких сумнівів щодо майнового стану судді. Використання неоднозначностей у трактуванні законодавства для зменшення переліку майна, яке зазначається в декларації, та мінімізації даних про це майно сприймається суспільством як намагання приховати майно та джерела його походження, що негативно впливає на довіру до суду. Тому суддя має докласти зусиль, щоб у декларації було відображено максимально повну інформацію про майновий стан судді та членів його сім'ї. Це відповідає ст. 3 Кодексу суддівської етики, відповідно до якої суддя має докласти всіх зусиль до того, щоб на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини його поведінка була бездоганною. Отже, якщо суддя не може пояснити джерела походження майна, яке перебуває в його користуванні, членів його сім'ї, і не докладе достатніх зусиль, для того щоб пояснити, то це є прямим порушенням п. 10 ч. 7 ст. 56 Закону «Про судоустрій та статус суддів», відповідно до якого суддя зобов'язаний підтверджувати законність джерела походження майна у зв'язку із проходженням кваліфікаційного оцінювання, якщо обставини, що можуть мати наслідком притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликають сумнів

у законності джерела походження майна або доброчесності поведінки судді. Такі дії судді будуть також розцінюватись як порушення ст. 18 Кодексу суддівської етики, відповідно до якої суддя має бути обізнаний про свої майнові інтереси та вживати розумних заходів для того, щоб бути обізнаним про майнові інтереси членів своєї сім'ї (Материнко, 2018: 174–177).

Суддя, який має стаж роботи на посаді судді не менше двадцяти років, що визначається відповідно до статті 137 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», має право подати заяву про відставку. Суддя має право у будь-який час перебування на посаді незалежно від мотивів подати заяву про звільнення з посади за власним бажанням. Заява про відставку, заява про звільнення з посади за власним бажанням подаються суддею до Вищої ради правосуддя, яка протягом одного місяця з дня надходження відповідної заяви ухвалює рішення про звільнення судді з посади. Суддя здійснює свої повноваження до ухвалення рішення про його звільнення. За суддею, звільненим за його заявою про відставку, зберігається звання судді та гарантії недоторканності, встановлені для судді до його виходу у відставку (Конституція України, 1996).

Відмова від переведення до іншого суду (зокрема ухилення від виконання рішення про переведення) у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду, є підставою для звільнення судді за рішенням, ухваленим Вищою радою правосуддя (Конституція України, 1996).

Рішення Вищої ради правосуддя про звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 1, 2 та 4 частини шостої статті 126 Конституції України, може бути оскаржене та скасоване з підстав, визначених законом. Рішення Вищої ради правосуддя про звільнення судді з підстав, визначених пунктами 3 та 6 частини шостої статті 126 Конституції України, може бути оскаржене та скасоване виключно з таких підстав: 1) склад Вищої ради правосуддя, який ухвалив відповідне рішення, не мав повноважень його ухвалювати; 2) рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні; 3) рішення не містить посилань на визначені законом підстави звільнення судді та мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків. Рішення Вищої ради правосуддя про звільнення судді з підстави, визначеної пунктом 5 частини шостої статті 126 Конституції України, може бути оскаржене та скасоване з підстав, визначених частиною другою цієї статті, або у випадку, якщо суддя не був належним чином повідомлений про засідання Вищої ради правосуддя, на якому було ухвалено рішення (Про Вищу раду правосуддя, 2017).

Висновки. Вищевикладене дозволяє сформулювати такі висновки стосовно сучасного стану і проблем втрата статусу судді:

- звільнення суддів регламентується конституційними та спеціальними судовими нормами, що визначає важливу роль цього процесу в судовій системі;
- публічне адміністрування звільнення суддів в Україні має здійснюватися об'єктивно та неупереджено з метою формування найбільш висококваліфікованого суддівського корпусу;
- основним інституційним реалізатором публічного адміністрування звільнення суддів в Україні є Вища рада правосуддя;
- кожна підстава звільнення судді з посади має свою специфіку, що залежить від обставин професійної діяльності судді;
- звільнення судді переважно має примусовий характер для судді, окрім звільнення за власним бажанням.

Список використаних джерел:

1. Борко А.Л. Підстави і порядок звільнення судді з посади як гарантія незалежності суддів / А.Л. Борко // Право і Безпека. – 2013. – № 3. – С. 21–27.
2. Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року. / Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. – Київ, 2015. – 756 с.
3. Материнко М.О. Класифікація правових підстав звільнення судді з посади в Україні: теоретико-правовий аналіз / М.О. Материнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 49. Т. 2. – С. 174–177.
4. Конституція України від 28.06.1996. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон від 02.06.2016 № 1402-VIII. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
6. Про Вищу раду правосуддя: Закон від 21.12.2016 № 1798-VIII. // Відомості Верховної Ради. – 2017. – № 7–8. – Ст. 50.

References:

1. Borko, A.L. (2013). Pidstavy i poriadok zvilnennia suddi z posady yak harantiia nezalezhnosti suddiv [Grounds and procedure for dismissal of a judge as a guarantee of judges' independence]. *Pravo i Bezpeka – Law and Security*, 3, 21–27 [in Ukrainian].
2. Banhalorski pryncypy povedinky suddiv, skhvaleni rezoliutsiieiu 2006/23 Ekonomichnoi ta Sotsialnoi Rady OON vid 27 lypnia 2006 roku [Bangalore Principles for the Conduct of Judges, approved by UN Economic and Social Council Resolution 2006/23 of July 27, 2006]. (2015). *Yevropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochynstva – European and international standards in the field of justice*. (756 p.). Kyiv [in Ukrainian].

3. Materynko, M.O. (2018) Kласифікація правових підстав звільнення судді з посади в Україні: теоретико-правовий аналіз [Classification of legal grounds for dismissal of a judge from office in Ukraine: theoretical and legal analysis]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 49, Vol. 2, 174–177 [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 [The Constitution of Ukraine from 28.06.1996]. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, art. 141 [in Ukrainian].
5. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon vid 02.06.2016 № 1402-VIII [On the judiciary and the status of judges: Law from 02.06.2016 № 1402-VIII]. (2016). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 31, art. 545 [in Ukrainian].
6. Pro Vyshchu radu pravosuddia: Zakon vid 21.12.2016 № 1798-VIII [About the High Council of Justice: Law from 21.12.2016 № 1798-VIII]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 7–8, art.50 [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.46>

STATUS ADMINISTRACYJNO-PRAWNY KOMISJI WYŻSZYCH KWALIFIKACJI NOTARIALNYCH JAKO PRZEDMIOT WYKONYWANIA CZYNNOŚCI NOTARIALNEJ NA UKRAINIE

Siergiej Rozsocha

kandydat na stopień doktora nauk prawnych

Instytut Badawczy Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-6105-8133

e-mail: Serhii_Rozsokha@ukr.net

Abstrakcyjny. Celem artykułu jest określenie administracyjno-prawnego statusu Wyższej Komisji Kwalifikacyjnej Notariuszy jako podmiotu notarialnego na Ukrainie, w wyniku ujawnienia specyfiki stosowania prawa, analizy stanowisk prawników i praktyka notarialna. Artykuł stanowi, że status administracyjno-prawny Wyższej Komisji Kwalifikacyjnej Notarialnej jako podmiotu notarialnego na Ukrainie jest statusem prawnym specjalnego organu administracji notarialnej, który zapewnia proces certyfikacji uzyskania prawa do wykonywania czynności notarialnych i wypowiedzenia tego prawa w przypadkach przewidzianych prawem.

Słowa kluczowe: obsługa administracyjno-prawna, mechanizm, Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy, normy prawa, Izba Notarialna Ukrainy, notariusz, notariusz, zasady, status.

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE HIGHER QUALIFICATION COMMISSION OF THE NOTARY AS A SUBJECT OF ENFORCEMENT OF NOTARIAL ACTIVITY IN UKRAINE

Serhii Rozsokha

Candidate of Doctor of Laws

Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-6105-8133

e-mail: Serhii_Rozsokha@ukr.net

Abstract. The purpose of the article is to determine the administrative and legal status of the High Qualification Commission of Notaries as a subject of notarial activity in Ukraine, as a result of revealing the peculiarities of the application of law, analysis of the positions of legal scholars and notary practice. The article stipulates that the administrative and legal status of the High Qualification Commission of Notaries as a subject of notarial activity in Ukraine is the legal status of a special body of notarial governance that provides certification process of obtaining the right to engage in notarial activities and termination of this right in cases provided by law.

Key words: administrative and legal support, mechanism, Ministry of Justice of Ukraine, norms of law, Notary Chamber of Ukraine, notary, principles, status.